

CENTRUM
POLSKO-ROSYJSKIEGO
DIALOGU I POROZUMIENIA

Sprawozdanie z działalności Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia w 2018 roku

Informacje ogólne

Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia jest państwową osobą prawną, powołaną na mocy Ustawy z 25 marca 2011 r. Nadzór nad Centrum sprawuje Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Centrum realizuje swój cel ustawowy polegający na podejmowaniu działań na rzecz dialogu i porozumienia w stosunkach polsko-rosyjskich, wykonując zadania określone w Ustawie o CPRDiP tj.: prowadzenie, inicjowanie i wspieranie badań naukowych; prowadzenie działalności wydawniczej; upowszechnianie w społeczeństwach polskim i rosyjskim wiedzy o stosunkach polsko-rosyjskich, historii, kulturze i dziedzictwie obu narodów na terenie Rzeczypospolitej Polskiej i Federacji Rosyjskiej; prowadzenie, inicjowanie i wspieranie działalności edukacyjnej w Polsce i Rosji; organizowanie konferencji, sympozjów, wykładów, seminariów i dyskusji, utrzymywanie kontaktów z ośrodkami akademickimi, eksperckimi, naukowymi, kulturalnymi i politycznymi w Polsce i Rosji; dofinansowanie przedsięwzięć podejmowanych na rzecz dialogu i porozumienia w stosunkach polsko-rosyjskich; inicjowanie i wspieranie polsko-rosyjskiej wymiany młodzieży i studentów, organizowanie i wspieranie polsko-rosyjskiej współpracy między środowiskami naukowo-eksperckimi, ośrodkami akademickimi, organizacjami pozarządowymi, jednostkami samorządu terytorialnego oraz organizacjami samorządu zawodowego i gospodarczego z Polski i Rosji; współpraca z instytucją utworzoną przez władze Rosji, której celem jest podejmowanie działań na rzecz dialogu i porozumienia w stosunkach rosyjsko-polskich.

W 2018 r. utrzymywały się niesprzyjające uwarunkowania polityczne, które zostały określone w Uchwale Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 października 2016 r., głoszącej, że „zagrożenie dla pokoju i bezpieczeństwa całej Europy stanowią: prowadzenie agresywnej polityki zagranicznej przez Federację Rosyjską, okupacja Krymu przez Rosję, wspieranie i prowadzenie interwencji zbrojnej we wschodniej Ukrainie przez Kreml, łamanie podstawowych norm prawa międzynarodowego oraz układów zawartych z Ukrainą, niestosowanie się Rosji do postanowień oraz prowadzenie hybrydowej wojny informacyjnej.” Praktycznym przejawem niechęci władz rosyjskich do CPRDiP było wydanie przez FSB decyzji, wobec wicedyrektora CPRDiP dr. Łukasza Adamskiego oraz członka Rady CPRDiP (i poprzedniego dyrektora) dr. Sławomira Dębskiego, o zakazie ich wjazdu do Rosji.

Pomimo tych uwarunkowań CPRDiP nie obniżyło intensywności swojej działalności i nadal koncentrowało się na przybliżaniu społeczeństwu polskiemu oraz krajom sojusznicy wiedzy o sytuacji w Rosji i motywach podejmowanych przez nią działań wobec świata zewnętrznego, w tym Polski, a także na tłumaczeniu rosyjskiej opinii publicznej przyczyn stanowiska Polski, UE i NATO wobec Rosji. Ponadto Centrum angażowało się w dyskusje na temat polityki Rosji, pożądanego kształtu dialogu z Rosją oraz właściwej reakcji sąsiadów, państw UE i NATO na rosyjskie działania hybrydowe w Polsce i poza jej granicami (organizowane m.in. w Kijowie, Lwowie, Odessie, Wilnie, Mińsku, Brukseli, Rzymie, Paryżu, Londynie i Waszyngtonie).

W 2018 r. Centrum kontynuowało realizację przedsięwzięć obejmujących wszystkie zadania ustawowe.

Informacje szczegółowe

Zadanie 1: „prowadzenie, inicjowanie i wspieranie badań naukowych”

- *Operacja polska NKWD 1937-1938. Ofiary, dokumenty, kierownicy projektu: dr Sławomir Dębski, dr Maciej Wyrwa*

Projekt zakłada dokumentowanie – w sposób możliwie pełny i wszechstronny – „operacji polskiej” NKWD, jednej z największych zbrodni o charakterze ludobójstwa w dwudziestowiecznej Europie. Realizowany przez międzynarodowy zespół badawczy projekt uzyskał w maju 2016 r. finansowanie ze strony Narodowego Centrum Nauki (projekt badawczy nr 2015/19/B/HS3/01823).

W okresie sprawozdawczym zakończono kwerendę archiwalną na Białorusi i rozpoczęto opracowywanie naukowe pozyskanego zasobu dokumentów oraz tłumaczenie ich na język polski. Ponadto kontynuowano kwerendy archiwalno-biblioteczne w Rosji oraz na Ukrainie, czego efektem było pozyskanie dotychczas niepublikowanych i w większości nieznanym badaczom archiwaliów. Zebrane materiały stanowiąc będą podstawę do wydania czterech tomów publikacji źródłowych w serii „Operacja polska” NKWD w dokumentach. Rozpoczęto również prace redakcyjne nad wydaniem wspólnie z Instytutem Pamięci Narodowej tomu studiów pokonferencyjnych „Operacja polska” NKWD 1937-1938. *Przywracanie pamięci o zbrodni*. Wybrane artykuły wraz z najważniejszymi dokumentami zostaną wydane również w języku angielskim.

W ramach projektu powstał, stworzony wspólnie z Instytutem Pamięci Narodowej, multimedialny portal internetowy poświęcony „operacji polskiej” NKWD (www.operacja-polska.pl). Portal zawiera m.in. podstawowe informacje, dokumenty, kalendarium, interaktywną mapę miejsc pochówków ofiar tej sowieckiej zbrodni. Dzięki współpracy Centrum z partnerami z Rosji, Ukrainy i Białorusi udało się wzbogacić portal o nowe teksty popularno-naukowe oraz pozyskać szereg materiałów o charakterze ikonograficznym i filmowym, w tym kolejne relacje dzieci ofiar „operacji polskiej” NKWD, które po opracowaniu zostaną umieszczone na portalu. W celu dotarcia do możliwie szerokiego grona odbiorców w okresie sprawozdawczym zostały uruchomione wersje rosyjsko- i angielskojęzyczna portalu. Szczególne miejsce w realizowanym projekcie zajmuje gromadzenie informacji o ofiarach represji sowieckich, w tym „operacji polskiej” NKWD. W tym celu uruchomiono, dostępną poprzez internet, dwujęzyczną polsko-rosyjską, bazę danych „Ofiary antypolskiego terroru w Związku Sowieckim 1934–1938” (www.ofiaryterroru.pl). Obecnie w bazie zgromadzono informację o ok. 25 tys. polskich ofiar represji sowieckich. W okresie sprawozdawczym udało się pozyskać szereg materiałów archiwalnych z Ukrainy (Kijów, Odessa, Charków, Chmielnicki) i Rosji (Moskwa, Omsk), które pozwolą rozszerzyć bazę danych o kolejne personalia ofiar represji. Również dzięki umieszczonej na stronie ankiecie udało się wzbogacić bazę o szereg nowych biogramów oraz informacji uzupełniających.

W ramach popularyzacji wiedzy o „operacji polskiej” NKWD CPRDiP przekazało na potrzeby wystawy plenerowej Instytutu Pamięci Narodowej „Rozkaz nr 00485. Antypolska operacja NKWD na sowieckiej Ukrainie 1937-1938” materiały archiwalne, a pracownicy

Centrum brało udział w pracach koncepcyjnych. Wystawa uzyskała patronat Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i będzie prezentowana w Polsce oraz na Ukrainie.

Ponadto Centrum, na prośbę Instytutu Solidarności i Męstwa im. Witolda Pileckiego, przeprowadziło w swoich zbiorach kwerendę archiwalną, której efekty stanowią część wystawy multimedialnej „Lemkin 2018” związanej z postacią Rafała Lemkina i przypadającą w 2018 roku 70. rocznicą uchwalenia przez ONZ Konwencji o zapobieganiu i karaniu zbrodni ludobójstwa.

- *Losy Polaków pod władzą sowiecką po 17 września 1939 r.*, kierownik projektu: dr Maciej Wyrwa

Realizowany od 2011 r. projekt badawczy stawia sobie za cel zebranie dokumentów i możliwie pełnych informacji dotyczących osób zaginionych na północno-wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej pomiędzy 17 września 1939 r. a czerwcem 1940 r., wobec których zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że mogły być ofiarami Zbrodni Katyńskiej. Próba rekonstrukcji tzw. białoruskiej listy katyńskiej obejmuje tworzenie listy w oparciu o sukcesywne gromadzenie informacji napływających do Centrum od rodzin i bliskich osób zaginionych, a następnie na ich weryfikacji i uzupełnianiu w oparciu o dostępne publikacje oraz dane urzędowe przechowywane w archiwach i innych instytucjach w Polsce, a także za granicą. Efektem prowadzonych dotychczas prac jest wydana przez CPRDiP w 2015 r. publikacja dr. Macieja Wyrwy *Nieodnalezione ofiary Katynia? Lista osób zaginionych na obszarze północno-wschodnich województw II RP od 17 września 1939 do czerwca 1940.*

W okresie sprawozdawczym sukcesywnie opracowywano napływające do Centrum nowe ankiety i zgłoszenia przesyłane przez rodziny i bliskich osób zaginionych oraz instytucje państwowe, uzupełniając tym samym listę potencjalnych ofiar Zbrodni Katyńskiej. Efekty projektu są wykorzystywane zarówno przez osoby prywatne, jak i instytucje, organizacje społeczne poszukujące informacji o losach osób zaginionych po 17 września 1939 r. Centrum udziela odpowiedzi na zapytania Instytutu Pamięci Narodowej i Muzeum Katyńskiego w Warszawie. Ze względu na znaczenie Zbrodni Katyńskiej w relacjach polsko-rosyjskich w kwietniu br. roku została zorganizowana, wspólnie z Muzeum Katyńskim, międzynarodowa konferencja „Zbrodnia Katyńska. 75 lat walki o prawdę” oraz debata wokół raportu Narodowego Centrum Kultury *Zbrodnia Katyńska. Co pamiętamy?*.

- *Ziemie północno-wschodnie II RP pod okupacją sowiecką 1939–1941. Władza i społeczeństwo*, kierownik projektu: prof. Alaksandr Smalańczuk

Celem projektu jest pozyskanie i opracowanie dokumentów proveniencji sowieckiej przedstawiających główne aspekty procesu sowietyzacji ziem północno-wschodniej Polski w latach 1939–1941. Szczególne miejsce w projekcie zajmą dokumenty dotyczące życia społeczno-ekonomicznego i narodowo-kulturalnego mieszkańców tzw. Białorusi Zachodniej oraz skierowana przeciw nim sowiecka polityka represji. W okresie sprawozdawczym rozpoczęto kwerendy biblioteczno-archiwalne w Mińsku i Grodnie oraz Brześciu. Efektem podjętych działań będzie publikacja nieznanych dotychczas materiałów źródłowych.

- *Pogranicze polsko-białoruskie pod okupacją sowiecką 1939–1941 w relacjach świadków*, kierownik projektu: dr Wolha Iwanowa

Projekt stawia sobie za cel zbadanie specyfiki wieloetnicznego pogranicza polsko-białoruskiego pod okupacją sowiecką w latach 1939–1941. Podstawę projektu stanowią będą zebranie i opracowanie relacje świadków z Brześcia, Grodzieńszczyzny oraz zachodnich rejonów obwodów witebskiego i mińskiego. W 2018 r. przeprowadzono kwerendy w zbiorach Białoruskiego Archiwum Historii Mówionej w Mińsku pod kątem interesującej nas problematyki. Rozpoczęto również poszukiwanie żyjących świadków historii, z którymi zostaną przeprowadzone ukierunkowane wywiady biograficzne.

- *Dzieje Kościoła katolickiego w sowieckiej Rosji 1917–1939 w polskich dokumentach dyplomatycznych*, kierownicy projektu: ks. prof. Roman Dzwonkowski i dr Maciej Wyrwa

Zainicjowany w 2018 r. projekt zakłada zebranie, opracowanie i wydanie w 2019 r. materiałów archiwalnych opisujących prześladowanie i walkę z Kościołem katolickim w sowieckiej Rosji przez pryzmat dokumentów dyplomatycznych II Rzeczypospolitej. W ramach realizacji projektu przeprowadzono kwerendy archiwalno-biblioteczne w Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Archiwum Akt Nowych oraz Archiwum Archidiecezji Gnieźnieńskiej. Rozpoczęto również naukowe opracowywanie zbiorów pod kątem wydawniczym.

- *Świat Ajnów oczami Bronisława Piłsudskiego*, kierownicy projektu: dr Weronika Bielajewa-Saczuk i dr Andriej Sokołow

Centrum, chcąc przypomnieć i uhonorować tę ważną dla światowej nauki i kultury postać, nawiązało współpracę z Muzeum Antropologii i Etnografii im. Piotra Wielkiego Rosyjskiej Akademii Nauk (Kunstkamera) w Petersburgu, które dysponuje jedną z największych kolekcji zbiorów tego wybitnego uczonego. W okresie sprawozdawczym rozpoczęto selekcję, opracowywanie i digitalizację zdjęć oraz artefaktów z bogatej spuścizny naukowej Bronisława Piłsudskiego. Rozpoczęto również opracowywanie niezbędnego aparatu naukowego. Powyższe prace zaowocują wydaniem w 2019 r. albumem, prezentującym część kolekcji poświęconej badaniom B. Piłsudskiego nad ludem Ajnów.

- *Stosunki między władzą sowiecką a polskim państwem podziemnym: 1943–1945*, kierownik projektu: dr hab. Grzegorz Motyka

W 2018 r. trwała redakcja językowa oraz weryfikacja merytoryczna tłumaczeń połączona z drobnymi uzupełnieniami czterech tomów źródeł. Trzy z nich zostaną wydane w 2019 r.

- *Edycja materiałów źródłowych do stosunków polsko-sowieckich*, kierownik projektu: prof. Mariusz Wołos

Projekt zakłada publikację czterech tomów dokumentów i materiałów do stosunków między Polską a sowiecką Rosją, Białorusią i Ukrainą oraz ZSRS i jest współfinansowany w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. W 2018 r. wszystkie osoby realizujące projekt – prof. Mariusz Wołos, prof. Marek Kornat, dr hab. Jan Jacek Bruski, dr Łukasz Adamski i dr Piotr

Głuszkowski – prowadziły prace redakcyjne oraz uzupełniające kwerendy w Wielkiej Brytanii, Polsce, Rosji i na Ukrainie.

- *Kościół unicki – dzieje idei*, kierownicy projektu: prof. Andrzej Gil i prof. Ihor Skoczylas

Projekt badawczy ma na celu pogłębienie wiedzy o funkcjonowaniu w okresie dawnej Rzeczypospolitej i w epoce porobiorowej Kościoła unickiego, dziś określanego jako greckokatolicki. To właśnie ocena przyczyn i skutków unii brzeskiej nie tylko mocno dzieli historiografię rosyjską i polską, ale i wzbudza emocje opinii publicznej, a także stanowi jedną z największych przeszkód dla dialogu ekumenicznego katolicyzmu i prawosławia, zwłaszcza moskiewskiego. Projekt zakłada przygotowanie, na podstawie wielojęzycznej literatury, funkcjonujących w obiegu naukowym źródeł oraz materiałów, które będą odnalezione w trakcie kwerend finansowanych przez CPRDiP, obszernej syntezy dziejów Kościoła unickiego wraz z refleksjami na temat wpływu istniejących mitów i nieporozumień związanych z unitami na dialog historiograficzny i ekumeniczny. W 2018 r. trwało opracowanie zebranych materiałów.

- *Polskie odezwy polityczne do Rosjan 1733–1921*, kierownicy projektu: prof. Henryk Głębocki i Bartłomiej Gajos

Zainicjowany w październiku 2018 r. projekt zakłada zebranie, opracowanie i wydanie polskich odezwy politycznych do Rosjan ogłoszonych na przestrzeni niemal dwustu lat. Książka, której publikacja planowana jest na początek roku 2020, będzie składać się z dwóch części: wstępu naukowego oraz krytycznej edycji źródeł. W chwili obecnej trwa kwerenda oraz selekcja materiałów.

Ponadto pracownicy Centrum brali udział w konferencjach, debatach, dyskusjach lub prowadzili wykłady m.in. w Polsce, Rosji, na Ukrainie, Białorusi, w Finlandii, Wielkiej Brytanii, USA.

VII edycja programu stypendialnego dla badaczy z Rosji na prowadzenie badań naukowych w Polsce

Program skierowany jest do badaczy z Rosji lub osób pracujących w rosyjskich instytucjach naukowych. Celem programu jest umożliwienie stypendystom prowadzenie własnych badań na polskich uczelniach i w innych instytucjach naukowych, a także zapoznanie się z osiągnięciami polskiej transformacji oraz z zasadami funkcjonowania życia gospodarczego członka UE, a w uzasadnionych wypadkach, również ze sposobem działania wybranych polskich przedsiębiorstw istotnych dla polskiego życia gospodarczego.

Na siódmą edycję konkursu (2018/2019) wpłynęły 32 wnioski, z czego 27 spełniało wymogi formalne. Komisja ekspertów, biorąc pod uwagę: wartość naukową projektu, osiągnięcia naukowe wnioskodawcy, a także znaczenie proponowanego programu badań dla dialogu w stosunkach polsko-rosyjskich, przyznała jedenaście stypendiów naukowych

badaczom z Moskwy, Petersburga, Omska, Karaczajewska, Rostowa nad Donem, Tiumenia na łączną kwotę 98 000 PLN.

Lista stypendystów:

- **Rustam Biegieułow** z Karaczajewo-Czerkieskiego Uniwersytetu Państwowego im. Alijewa prześleży losy mieszkańców Północnego Kaukazu służących w wojsku polskim w latach 1918-1939.
- **Jekaterina Bołtunowa** z Narodowego Uniwersytetu Badawczego „Wyższa Szkoła Ekonomii” wykorzysta stypendium na prowadzenie badań nad tematem „Koronacja Mikołaja I w Warszawie 1829 r. i pamięć o polsko-rosyjskich stosunkach”.
- **Natalia Gonczarowa** z Państwowego Centrum Sztuki Współczesnej w Moskwie w ramach stypendium podejmie pracę nad tematem „Sztuka działania: główni bohaterowie. Na podstawie polsko-rosyjskiej sceny artystycznej drugiej połowy XX w.”
- **Igor Grecki** z Petersburskiego Uniwersytetu Państwowego w ramach stypendium zajmie się tożsamością narodową i perspektywą rosyjsko-polskiego pojednania.
- **Marija Karagodina** z Biblioteki Rosyjskiej Akademii Nauk (Petersburg) podejmie badania cyrylickich prawno-kanonicznych ksiąg rękopiśmiennych przechowywanych w polskich zbiorach.
- **Andriej Korieniewski** z Południowego Uniwersytetu Federalnego w Rostowie nad Donem będzie prowadził badania nad polskim spojrzeniem na podejście cywilizacyjne.
- **Igor Kotin** z Petersburskiego Uniwersytetu Państwowego zajmie się studiowaniem naukowych kontaktów między rosyjskimi i polskimi indologami w drugiej połowie XX w.
- **Swietłana Mulina** z Omskiego Uniwersytetu Państwowego im. F.M. Dostojewskiego prześleży losy szlachty krakowskiej w konfederacji barskiej i na sybirskiej zsyłce.
- **Oksana Ostapczuk** z Uniwersytetu im. M. Łomonosowa w Moskwie będzie prowadziła studia nad krajobrazem językowym i kulturalnym Podola w XIX w.
- **Anna Tarasowa** z Tiumeńskiego Uniwersytetu Państwowego wykorzysta stypendium na prowadzenie badań nad specyfiką kształtowania i rozwoju kapitału socjalnego w Polsce i Rosji.
- **Wiktoria Wasiliewa** z Narodowego Uniwersytetu Badawczego „Wyższa Szkoła Ekonomii” dokona analizy porównawczej wojny polsko-bolszewickiej jako „miejsca pamięci” w polskiej i postsowieckiej kinematografii.

W okresie sprawozdawczym rozpoczęto nabór wniosków stypendialnych na realizację badań naukowych podejmowanych na rzecz dialogu i porozumienia w stosunkach polsko-rosyjskich na okres stypendialny rozpoczynający się w roku akademickim 2019/2020.

Zadanie 2: „prowadzenie działalności wydawniczej”

W 2018 r. ukazał się, współwydany przez CPRDiP, numer specjalny „Mówią Wieki” *Konfederacja barska 1768–1772* oraz wydana wraz z Kolegium Europy Wschodniej im. Jana Nowaka Jeziorańskiego praca Benedykta Sarnowa, *Imperium zła. Niewymyślone historie*.

Ponadto trwały prace redakcyjne nad publikacjami:

1. *Dokumenty i materiały do stosunków między Sowiecami a Polskim Państwem Podziemnym 1943–1946*, cztery tomy źródeł pod red. Łukasza Adamskiego, Grzegorza Motyki i Grzegorza Hryciuka;
2. *„Operacja polska” NKWD 1937–1938 w polskich dokumentach dyplomatycznych*, pod red. Pawła Libery;
3. *Kręgi rewolucji. Rok 1917 w Rosji – wewnętrzne i międzynarodowe konsekwencje*, pod red. Łukasza Adamskiego i Bartłomieja Gajosa;
4. *Polskie odezwy polityczne do Rosjan 1733–1921*, pod red. Bartłomieja Gajosa, Henryka Głębockiego;
5. *Stolica Apostolska wobec Rosji i wschodniego chrześcijaństwa. Od Jana Pawła II do Franciszka*, pod red. Andrzeja Grajewskiego i Piotra Skibińskiego (we współpracy z Centrum Myśli Jana Pawła II).

Zadanie 3: „upowszechnianie w społeczeństwach polskim i rosyjskim wiedzy o stosunkach polsko-rosyjskich, historii, kulturze i dziedzictwie obu narodów na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, Federacji Rosyjskiej oraz innych krajów”

Centrum zorganizowało samodzielnie lub we współpracy z innymi instytucjami szereg otwartych publicznych wydarzeń: konferencji, dyskusji, seminariów i wykładów w Warszawie, Krakowie, Wrocławiu i kilku innych polskich ośrodkach. Pracownicy Centrum brali udział w przedsięwzięciach organizowanych przez inne instytucje, występując jako dyskutanci na krajowych i międzynarodowych konferencjach eksperckich i naukowych, m.in. w Rosji, na Ukrainie, Litwie, Białorusi, w Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, we Włoszech, Belgii, Finlandii i Francji. Informowali tam o działalności Centrum, a także brali udział w debacie publicznej na tematy związane z szeroko rozumianymi stosunkami polsko-rosyjskimi. Ponadto wielokrotnie występowali w mediach polskich, rosyjskich, ukraińskich, białoruskich, anglojęzycznych (telewizja, prasa, radio, internet) komentując lub analizując wydarzenia i zagadnienia ważne z perspektywy polsko-rosyjskich relacji.

CPRDiP podpisało umowę z Instytutem Książki o przejęciu z dniem 1 stycznia 2019 r. praw do wydawania czasopisma „Nowaja Polska”, mającego informować rosyjskojęzycznych czytelników o polskich dyskusjach politycznych, ideowych, o sytuacji społeczno-ekonomicznej kraju i sprawach kulturalnych. Pierwszy numer pisma, które zostanie przekształcone z pisma literackiego w nowoczesny kwartalnik upowszechniający przede wszystkim przez internet, w tym media społecznościowe, wśród Rosjan, Ukraińców i Białorusinów wiedzę o Polsce, winien się ukazać w pierwszej połowie 2019 r., przy czym w razie uzyskania odpowiedniego finansowania czasopismo będzie się ukazywało również w wersji ukraińskiej.

Centrum stale aktualizowało swoją trójjęzyczną stronę internetową i intensywnie informowało o swojej działalności w popularnych mediach i serwisach społecznościowych (Facebook i Twitter). Profile Centrum i pracowników w obu serwisach cieszą się rosnącym zainteresowaniem.

Kaczmarzki.ru, kierownik projektu: Małgorzata Szniak

W 2018 r. Centrum kontynuowano pracę nad projektem Kaczmarzki.ru, którego głównym celem jest promocja twórczości Jacka Kaczmarzki w Rosji. W dniach 25–26 października 2018 w moskiewskim Teatrze „Teatrium na Sierpuchowce” odbyły się dwa koncerty zatytułowane *Wykopaliska*, na które złożyło się 13 przetłumaczonych na język rosyjski utworów Jacka Kaczmarzki w nowych, specjalnie przygotowanych dla tego wydarzenia aranżacjach Maksima Gutkina, w wykonaniu artystów i muzyków „Teatrium na Sierpuchowce” oraz gości z Polski – Aleksandra Trąbczyńskiego i Leszka Kazimierskiego. Zarejestrowany w ich trakcie materiał zostanie wydany na płycie CD, łącznie z okolicznościowym tomikiem, zawierającym zarówno utwory wykorzystane w koncercie jak też inne, wybrane z bogatego dorobku artysty. Tomik wraz z płytą CD ukażą się w pierwszej połowie 2019 r.

Cmentarze katyńskie. Polski Cmentarz Wojenny w Katyniu, kierownik projektu: dr Maciej Wyrwa

CPRDiP rozpoczęło realizację projektu zmierzającego do marginalizacji działań propagandowych strony rosyjskiej związanych z relatywizowaniem znaczenia Zbrodni Katyńskiej oraz upowszechniania rzetelnej wiedzy historycznej o niej w Polsce i na świecie. Realizacja projektu zakłada opracowanie i wydanie przewodnika oraz stworzenie portalu internetowego poświęconego Zbrodni Katyńskiej i Polskiemu Cmentarzowi Wojennemu w Katyniu. Wydanie przewodnika w języku polskim, rosyjskim i angielskim oraz działania na polu cyfrowym pozwolą w sposób przystępny zaprezentować podstawowe fakty, kalendarium, informacje o sprawcach i ofiarach Zbrodni Katyńskiej oraz umożliwią sprawne poruszanie się w przestrzeni symbolicznej Memoriału Katyńskiego. W przyszłości Centrum planuje następne publikacje oraz rozbudowanie portalu o kolejne cmentarze katyńskie. Realizacja projektu jest możliwa dzięki wsparciu finansowemu ze strony MKiDN.

Zadanie 4: „prowadzenie, inicjowanie i wspieranie działalności edukacyjnej w Rzeczypospolitej Polskiej i Federacji Rosyjskiej”

Międzynarodowa Szkoła Letnia „Historia, pamięć i prawo: jak wczoraj kształtuje dziś” / International Summer School „The Past in the Present, History-Law-Memory”

2–8 września 2018, Łękuć

Podczas tygodnia wykładów, seminariów i warsztatów w mazurskim Łękuć osiemnastu uczestników (wybranych spośród 96 kandydatów): doktorantów, młodych pracowników naukowych, osób zaangażowanych w sprawy publiczne z Polski, Rosji, Ukrainy, Niemiec, Czech, Węgier, Serbii i Armenii, nabywało umiejętności pozwalające na skorzystanie z perspektywy prawnej w ocenach historycznych. Prawo międzynarodowe ukazane zostało jako narzędzie wspomagające pracę historyków, dziennikarzy, polityków. Pokazanie obiektywnej możliwości dokonania oceny prawnej wydarzeń historycznych ułatwia podejście do spornych kwestii w sposób wyważony, a nie oparty na wzajemnie się wykluczających interpretacjach narodowych. Zajęcia prowadzone przez wybitnych polskich i zagranicznych specjalistów

(prawników, historyków, politologów, socjologów) pozwoliły nie tylko na wzbogacenie wiedzy uczestników szkoły, ale także na wymianę poglądów między nimi. Szkoła ułatwiła również nawiązanie osobistych kontaktów między utalentowanymi badaczami z krajów dzielących trudną historię. Była to trzecia edycja projektu zapoczątkowanego w 2016 r.

Słowa na słowa. Polsko-Rosyjska Szkoła Przekładu październik 2018 – czerwiec 2019, Warszawa

Cykl warsztatów przeznaczonych dla początkujących tłumaczy literatury rosyjskiej. W trakcie dziesięciu dwudniowych spotkań uczestnicy zapoznają się z wszystkimi etapami pracy tłumacza oraz od razu wykorzystują swoje umiejętności w praktyce podczas pracy nad tłumaczeniem książki. W 2018 r. odbyły się trzy warsztaty, w których wzięli udział wybitni specjaliści: krytycy literaccy Aleksandr Gawriłow i Galina Józefowicz oraz tłumaczka Anna Świetłowa i językoznawczynie Agata Hącia. Rezultatem projektu będzie wydanie antologii opowiadań współczesnych rosyjskich pisarzy w tłumaczeniu uczestników warsztatów.

Zadanie 5: „organizowanie konferencji, sympozjów, wykładów, seminariów i dyskusji”

Debata: Jakim prawem...? Rzec o prawie międzynarodowym po aneksji Krymu 10 stycznia 2018, Biblioteka na Koszykowej, Warszawa

Przyczynkiem do dyskusji była książka *The Case of Crimea`s Annexation Under International Law* wydana przez CPRDiP, Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk oraz Wydawnictwo Naukowe Scholar. Do debaty CPRDiP zaprosiło trzech profesorów prawa międzynarodowego: Mykołę Hnatowskiego (Uniwersytet Tarasa Szewczenki w Kijowie), Dino Kritsiotisa (Uniwersytet w Nottingham) oraz Karolinę Wierczyńską (INP PAN). Dyskusję poprowadził Sławomir Dębski (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych).

Debata: Jakim prawem...? Rzec o prawie międzynarodowym po aneksji Krymu 11 stycznia 2018, Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków

Do debaty zaproszono trzech profesorów prawa międzynarodowego: Mykołę Hnatowskiego (Uniwersytet Tarasa Szewczenki w Kijowie), Dino Kritsiotisa (Uniwersytet w Nottingham), Ireneusza C. Kamińskiego (Uniwersytet Jagielloński). Dyskusję poprowadził Rafał Tarnogórski (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych).

Debata: The Annexation of Crimea: Success or Failure for Russia 26 stycznia 2018, Chatham House, Londyn

Debata zorganizowana w Chatham House z udziałem Antona Barbaszyna (Intersection: Russia/Europe/World), Ernesta Wyciszkiwicza (dyrektora CPRDiP) oraz Jamesa Sherra (Russia and Eurasia Programme, Chatham House), której punktem wyjścia była wydana przez CPRDiP publikacja *A Successful Failure: Russia After Crime(a)*.

Debata: Zachód, Rosja i wspólni sąsiedzi – jak wyjść z klinczu? 12 lutego 2018, Marzyciele i Rzemieślnicy, Warszawa

W gronie uznanych ekspertów z Rosji, Niemiec, USA i Polski (Stefan Meister, Anders Åslund, Irina Busygina, Daniel S. Hamilton, Ernest Wyciszewicz) rozmawiano o tym, jak utrzymać wspólne podejście UE i USA do wschodniego sąsiedztwa oraz jak przezwyciężyć impas w stosunkach z Rosją. Punktem wyjścia dyskusji były książki: *Eastern Voices* i *Russia file* wydane przez Centrum Roberta Boscha w DGAP (Berlin) i Centrum Stosunków Transatlantyckich w Szkole SAIS na Uniwersytecie Johns Hopkins (Waszyngton) przy wsparciu Fundacji Roberta Boscha.

Prezentacja książki *A Successful Failure: Russia After Crime(a)*

1 marca 2018, Berlin

Prezentacja książki *A Successful Failure: Russia After Crime(a)* wydanej przez Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia odbyła się w Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V. (DGAP) w Berlinie z udziałem redaktorów i współautorów publikacji: Antona Barbaszyna, Fabiana Burkhardta i Olgi Irisowej.

Wieczór barski. Spojrzenie na Konfederację po 250 latach

13 marca 2018, Teatr Królewski, Warszawa

Jak dziś oceniamy konfederację barską? Czy była ona ofiarną walką o suwerenność i podmiotową polską politykę? Czy też była w danych warunkach polityczną nieodpowiedzialnością? Co należy uczynić, aby uchronić pamięć o konfederacji barskiej od zapomnienia? Problemy te omówiono podczas „Wieczoru barskiego” organizowanego przez CPRDiP oraz Muzeum Łazienki Królewskie. Dyskusja w gronie rosyjskich i polskich historyków: dr. Borisa Nosowa, prof. Andrzeja Nowaka oraz dr. Adama Danilczyka poprowadzona przez Marię Przełomieć była poprzedzona koncertem historyka sztuki, prof. Jacka Kowalskiego, który wraz ze swoim zespołem wykonał pieśni związane z konfederacją barską.

Prezentacja publikacji *Jeńcy sowieccy na ziemiach polskich w czasie II wojny światowej*

16 marca 2018, Instytut Polski w Petersburgu

W okresie od czerwca 1941 r. do końca II wojny światowej do niemieckiej niewoli trafiło, według różnych szacunków, od 4,5 do 5,7 miliona jeńców sowieckich. Ich tragedia pozostaje jednym z tych wątków, które wciąż czekają na należne miejsce w pamięci Europejczyków. Jeńcy ci stanowili drugą po Żydach pod względem liczebności grupę, która podlegała masowej i świadomej eksterminacji. W trakcie spotkania prof. Jakub Wojtkowiak i dr Łukasz Adamski zaprezentowali publikację wydaną przez CPRDiP oraz wzięli udział w dyskusji z rosyjską publicznością o losach jeńców sowieckich.

Debata: Po bezprawiu. Okupacja Krymu i jej konsekwencje polityczne i prawnomiędzynarodowe

26 marca 2018, Akademia Dyplomatyczna Ukrainy, Kijów

Debata z udziałem wiceministrów spraw zagranicznych RP i Ukrainy (Bartosz Cichoński i Wasyl Bodnar) oraz prawników międzynarodowych (prof. Dino Kritsiotis, prof. Mykoła Hnatowski, prof. Władysław Czaplinski) współorganizowana przez CPRDiP i Polski Instytut Spraw

Międzynarodowych. W jej trakcie omówiono rosyjskie stanowisko względem prawa międzynarodowego, ocenę położenia Krymu i Donbasu z punktu widzenia prawa międzynarodowego oraz prawne możliwości wyjścia z tej sytuacji.

ROSczytani. Otwarty Klub Literacki. Spotkanie z Aleksandrą Marininą

27 marca 2018, Big Book Cafe, Warszawa

Spotkanie z Aleksandrą Marininą zainaugurowało działalność ROSczytanych – Otwartego Klubu Literackiego mającego na celu przybliżenie polskiej publiczności współczesnej rosyjskiej literatury. Jego uczestnicy mieli okazję spojrzeć na Rosję i zmiany w niej zachodzące przez pryzmat głównej bohaterki serii kryminałów tworzonych od lat 90. do dziś. Książki Marininy są bardzo mocno osadzone w rosyjskich realiach i ewoluują wraz ze zmieniającą się sytuacją społeczną i polityczną, dając czytelnikowi całościowy obraz procesu transformacji. Spotkanie poprowadziła dziennikarka Renata Kim. Wizyta autorki odbywała się kilka dni po polskiej premierze jej nowej książki *Sztuka śmierci*.

Prezentacja książki *A Successful Failure: Russia After Crime(a)*

28 marca 2018, Kijów

Prezentacja wydanej przez Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia książki *A Successful Failure: Russia After Crime(a)* z udziałem redaktorów i współautorów publikacji: Antona Barbaszyna, Fabiana Burkhardta i Olgi Irisowej odbyła się w „Domie Swobodnoj Rossii” w Kijowie.

Międzynarodowa konferencja: Zbrodnia Katyńska. 75 lat walki o prawdę

11 kwietnia 2018, Zamek Królewski, Warszawa

Centrum wraz z Muzeum Katyńskim – Oddziałem Martyrologicznym Muzeum Wojska Polskiego zorganizowało konferencję w związku z 75. rocznicą opublikowania przez Niemcy informacji o odkryciu masowych grobów oficerów Wojska Polskiego, w której wzięli udział historycy i badacze z Polski, Rosji, Wielkiej Brytanii, Niemiec i Argentyny i która została objęta honorowym patronatem przez ministra kultury i dziedzictwa narodowego oraz ministra obrony narodowej. Wydarzenie było okazją do naukowej refleksji nad zbrodnią ludobójstwa, dokonaną na mocy decyzji najwyższych władz ZSRS przez sowiecką policję polityczną NKWD. Podczas dyskusji poruszono tematy związane m.in. z problematyką pamięci o Zbrodni Katyńskiej, ekshumacją w Lesie Katyńskim, konsekwencjami ujawnienia zbrodni zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym. Omówiono również reakcje ZSRS, USA, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii i państw Ameryki Południowej. Wystąpienie otwierające wygłosił prof. Piotr Gliński, wicepremier i minister kultury i dziedzictwa narodowego.

Debata: Zbrodnia Katyńska – co pamiętamy?

13 kwietnia 2018, Muzeum Katyńskie, Warszawa

W Dzień Pamięci Ofiar Zbrodni Katyńskiej odbyła się debata połączona z prezentacją filmu *Sztafeta* oraz raportu Narodowego Centrum Kultury *Pamięć o Zbrodni Katyńskiej*, który zawiera omówienie wyników badań sondażowych przeprowadzonych na ogólnopolskiej

reprezentatywnej próbie Polaków i prezentuje dzisiejszy obraz pamięć o zbrodni z 1940 r. i jej następstwach. Uczestnicy spotkania: dr Waldemar Brenda, zastępca dyrektora Biura Edukacji Narodowej w Instytucie Pamięci Narodowej, dr Adam Buława, dyrektor Muzeum Wojska Polskiego, dr Tomasz Kukołowicz, Zuzanna Maciejczak i Marlena Modzelewska z Działu Badań i Analiz Narodowego Centrum Kultury, Małgorzata Szybalska z Departamentu Podręczników, Programów i Innowacji w Ministerstwie Edukacji Narodowej, dr hab. prof. Rafał Wiśniewski, dyrektor Narodowego Centrum Kultury oraz dr Maciej Wyrwa z CPRDiP podzielili się swoimi refleksjami i porozmawiali m.in. o możliwości popularyzacji wiedzy o Zbrodni Katyńskiej w Polsce i poza jej granicami.

ROSczytani. Otwarty Klub Literacki. Spotkanie z Jewgienijem Wodołazkinem

14 maja 2018, Big Book Cafe, Warszawa

Gościem drugiego spotkania z cyklu ROSczytani był Jewgienij Wodołazkin, a przyczynkiem do dyskusji wydana w Polsce książka *Laur*. Ta metafizyczna powieść, będąca opisem żywota „jurodiwego” ze średniowiecznej Rusi, w Rosji okazała się być bestsellerem oraz przedmiotem analiz literaturoznawców. W trakcie spotkania uczestnicy wraz z autorem zastanawiali się, co jest przyczyną tak ogromnego sukcesu *Laura*, książki trudnej zarówno pod względem języka jak i fabuły, oraz co nam mówi ten sukces o współczesnych Rosjanach, ich poszukiwaniach transcendencji i stosunku do religii. Spotkanie poprowadził Tomasz Stawiszyński, filozof i publicysta.

Debata: Polityka nożna. O mundialu w Rosji

23 maja 2018, Marzyciele i Rzemieślnicy, Warszawa

Okazją do debaty były mistrzostwa świata w piłce nożnej, których – w cztery lata po igrzyskach w Soczi – gospodarzem była Rosja. W trakcie dyskusji dziennikarze Polski, Rosji i Wielkiej Brytanii (Michał Okoński, Paweł Wilkiewicz, Anton Oriech, Manuel Veth,) zastanawiali się nad politycznym wymiarem nadchodzącego mundialu i możliwościach jego wykorzystania przez Kreml. Była to także okazja do refleksji nad wzajemnym przenikaniem się sportu i polityki. Eksperti próbowali odpowiedzieć na pytania czy bojkot wydarzeń sportowych ma sens i czy wielkie sportowe imprezy można oddzielić od bieżącej polityki państwa-gospodarza.

Co czytają Rosjanie? Spotkanie z Aleksandrem Gawriłowem

12 czerwca 2018, Międzynarodowe Centrum Kultury, Kraków

Wykład Aleksandra Gawriłowa, dziennikarza i krytyka literackiego, poświęcony był współczesnemu rosyjskiemu rynkowi wydawniczemu. Gość przedstawił główne trendy, gatunki i obszary tematyczne interesujące rosyjskich pisarzy i wybierane przez czytelników. W sposób przekrojowy przedstawił swoistą panoramę współczesnej rosyjskiej literatury, dając polskiemu odbiorcy szereg wskazówek, jak orientować się na rosyjskim rynku wydawniczym, co czytać i gdzie szukać wartościowych pozycji.

Debata: W kręgu Peruna. O społecznym i politycznym znaczeniu ruchów neopogańskich w Rosji

27 czerwca 2018, Marzyciele i Rzemieślnicy, Warszawa

W Rosji, po latach ateizacji i próbach tworzenia komunistycznego „państwa bez Boga”, można zaobserwować renesans życia religijnego. Zjawisko powrotu do religii dotknęło głównie prawosławie, które oprócz islamu, buddyzmu i judaizmu jest uznawane w Rosji za konfesję „tradycyjną”. Jednak coraz więcej Rosjan angażuje się w działalność wspólnot religijnych odwołujących się do przedchrześcijańskiego systemu wierzeń. Szczególną popularnością cieszy się w Rosji ruch „rodzimowierstwa” nawiązujący do duchowości i mitologii ludów słowiańskich. Zaproszeni goście: Roman Szyżeński, Anna Zaczkowska i Maciej Strutyński starali się odpowiedzieć na pytania o siłę tego zjawiska w dzisiejszej Rosji i o wpływy ruchów neopogańskich na jej kulturę i politykę.

ROSczytani. Otwarty Klub literacki. Spotkanie z Guzel Jachiną

25 września 2018, Big Book Cafe, Warszawa

Gościem trzeciego spotkania Otwartego Klubu Literackiego ROSczytani była Guzel Jachina, której głośna debiutancka powieść *Zulejka otwiera oczy* ukazała się w Polsce przed rokiem, a w Rosji wywołała wielkie poruszenie i została wyróżniona m.in. nagrodami „Wielkiej Księgi” oraz „Jasnej Polany”. Tłumaczka literatury rosyjskiej Agnieszka Sowińska rozmawiała z autorką nie tylko o książce, którą przełożono na kilkanaście języków, ale także szerzej o podejmowanych w niej tematach: zderzeniu z machiną wielkiej władzy, kulturowym oporze i o totalitaryzmie opowiedzianym poprzez kobiece doświadczenie.

Międzynarodowa konferencja: Historia, ale jaka?

27–28 września 2018, Centrum Europejskie Natolin, Warszawa

Na przestrzeni ostatnich lat obserwujemy, jak mocno konflikty na tle historii, obciążające stosunki między sąsiednimi narodami, związane są z różnymi paradygmatami badawczymi i odmiennymi wartościami, stanowiącymi punkt wyjścia dla historiografii. Naród, imperium, kolonializm, okupacja czy ludobójstwo – to tylko niektóre z pojęć używanych przez historyków, które bywają odmiennie rozumiane i w konsekwencji mogą prowadzić nie tylko do sporów między naukowcami, ale i konfliktów całych narodów. Konferencja „Historia, ale jaka?” zorganizowana przez CPRDiP i Centrum Europejskie Natolin stała się platformą do dyskusji dla wybitnych badaczy z Polski, Rosji, Litwy, Stanów Zjednoczonych, Ukrainy, Węgier, Wielkiej Brytanii o paradygmatach i metodologiach badawczych oraz terminach, stosowanych do opisywania historii Europy, szczególnie jej wschodniej części.

Debata połączona z koncertem: Gitarą i piórem o Polsce i Rosji

8 października 2018, Teatr Kamienica, Warszawa

Tradycja poezji śpiewanej jest zarówno w Polsce, jak i w Rosji wciąż żywa. W obu krajach bard, poeta-śpiewak to ktoś wyjątkowy. Za znanymi każdemu nazwiskami: Kaczmarski i Okudźawa kryje się bogata i różnorodna tradycja „bardowania”. W trakcie spotkania o tym zjawisku opowiadali sami bardowie: Ludmiła Kirijewska i Jacek Kowalski, którzy próbowali

odpowiedzieć na następujące pytania: kim jest współczesny bard i o czym śpiewa? Jaki jest ich stosunek do tradycji poezji śpiewanej? Czy ten rodzaj twórczości może być popularny na szeroką skalę i czym różni się bard rosyjski od polskiego. Rozmowa była połączona z występami artystów.

Debata: Aneksja Krymu – konsekwencje dla prawa międzynarodowego i polityki międzynarodowej

15 października 2018, Odeski Dom Uczonych, Odessa

Aneksja Krymu wywołała poważne zaniepokojenie w Europie Środkowej i Wschodniej. Stanowisko Rosji w odniesieniu do prawa międzynarodowego i integralności terytorialnej sąsiadów stało się aktualnym politycznym i prawnym i problemem badawczym. Krym jest okupowany przez Rosję – jakie są prawne drogi wyjścia z tej sytuacji? Co można i czego nie można oczekiwać od prawa międzynarodowego? Czy możliwy jest międzynarodowy porządek bez prawa międzynarodowego? Przyczynkiem do dyskusji była książka *The Case of Crimea's Annexation under International Law*, wydana przez CPRDiP, Instytut Nauk Prawnych PAN oraz Wydawnictwo Scholar. W dyskusji wzięli udział: dr Łukasz Adamski (CPRDiP), prof. Władysław Czapliński (INP PAN), dr Sławomir Dębski (PISM), prof. Wołodymyr Dubowyk i dr Natalija Hendel (Odeski Uniwersytet im. I. I. Miecznikowa) oraz prof. Dagmar Richter (Saarland University).

Debata: Crimean Crime – consequences for the international law and politics

30 października 2018, Bruksela

W trakcie kolejnego spotkania z cyklu uczestnicy dyskutowali o tym, co może prawo międzynarodowe, a czego nie należy od niego oczekiwać, czy możliwy jest ład międzynarodowy bez przestrzegania prawa. Współorganizatorem wydarzenia było Stałe Przedstawicielstwo RP przy UE, a udział wzięli: prof. Władysław Czapliński (INP PAN), prof. Peter Hilpold (Uniwersytet w Innsbrucku), prof. Mykoła Hnatowski (Uniwersytet Tarasa Szewczenki w Kijowie) i dr Łukasz Adamski (CPRDiP).

Debata: Aneksja Krymu – konsekwencje dla prawa międzynarodowego i polityki międzynarodowej

9 listopada 2018, Lwów

Kolejna debata, której punkt wyjścia stanowiła publikacja *The Case of Crime's Annexation Under International Law* wydana przez CPRDiP, INP PAN i Scholar. Współorganizatorem wydarzenia był Wydział Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Lwowskiego, a udział wzięli: prof. Władysław Czapliński (INP PAN), prof. Stefan Oeter (Uniwersytet w Hamburgu), prof. Wasyl Repecki (Uniwersytet Lwowski), Prof. Maria Isabel Torres Cazorla (Uniwersytet w Maladze) i dr Ernest Wyciszkiwicz (CPRDiP).

7th Transatlantic Forum on Russia 15 listopada 2018, CSIS, Waszyngton

Doroczna konferencja organizowana przez Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia i Centrum Badań Strategicznych i Międzynarodowych (CSIS), której celem jest inspirowanie debaty transatlantyckiej na temat współczesnych wyzwań dla bezpieczeństwa w Europie związanych z polityką Federacji Rosyjskiej. Tegoroczna tematyka objęła rosyjskie próby oddziaływania na sytuację wewnętrzną w państwach europejskich przy pomocy polityki historycznej, zagadnienie szczególnie ważne z uwagi na przypadające 100-lecie odzyskania niepodległości przez Polskę i wiele innych państw regionu.

Debata: Wojna i koniec carskiej Rosji 19 listopada 2018, Kraków

Dominic Lieven, brytyjski historyk i profesor Cambridge University, Adam Reichardt, redaktor naczelny „New Eastern Europe” oraz Bartłomiej Gajos z Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia rozmawiali m.in.: o polityce międzynarodowej poprzedzającej wybuch I wojny światowej, o rozpadzie ładu europejskiego w wyniku zakończenia Wielkiej Wojny, o rewolucjach i wydarzeniach, które stały się zarzewiem drugiej wojny światowej.

Debata: Imperium, wojna, rewolucja. Upadek Cesarstwa Rosyjskiego 20 listopada 2018, Faktyczny Dom Kultury, Warszawa

Uczestnicy spotkania skupili się na wydarzeniach okresu 1905–1920 i próbowali odpowiedzieć m.in. na pytania: czy procesy makropolityczne prowadziły nieuchronnie do konfliktu zbrojnego na skalę światową, czy brano pod uwagę zagrożenie powstałe na skutek narosłych w czasach pokoju konfliktów społecznych, czy można powiedzieć, że I wojna światowa była konfliktem przede wszystkim wschodnioeuropejskim. W debacie udział wzięli: Dominic Lieven, brytyjski historyk, profesor Cambridge University, członek British Academy i Royal Historical Society, Andrzej Nowak, profesor w Instytucie Historii UJ oraz w Instytucie Historii PAN, prowadziła ją Karolina Lewicka, dziennikarka Radia Tok FM.

Prezentacja książki *Jeńcy sowieccy na ziemiach polskich w czasie II wojny światowej* 26 listopada 2018, Moskwa

Spotkanie zorganizowane we współpracy z Muzeum Historii Gułagu, Instytutem Polskim w Moskwie oraz Ambasadą RP w Moskwie, w którym udział wzięli polscy i rosyjscy historycy: prof. Jakub Wojtkowiak, prof. Władimir Niewieżyn, Tatiana Polańska i Jewgienija Niesterowa odbyło się w Muzeum Gułagu w Moskwie.

Zadanie 6: „utrzymywanie kontaktów z ośrodkami akademickimi, eksperckimi, naukowymi, kulturalnymi i politycznymi w Rzeczypospolitej Polskiej i Federacji Rosyjskiej”

Zadanie utrzymywania kontaktów z ośrodkami akademickimi, eksperckimi i kulturalnymi w Polsce i Federacji Rosyjskiej było realizowane na bieżąco w związku z licznymi,

opisanymi powyżej, przedsięwzięciami realizowanymi przez Centrum. Realizacja badań naukowych jest prowadzona za pośrednictwem kierowanych przez zewnętrznych badaczy zespołów badawczych. Liderzy projektów wywodzą się z różnych renomowanych ośrodków akademickich i naukowych, m.in. Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego czy Polskiej Akademii Nauk. Kontakty ze światem akademickim są też pogłębiane czy to przez wykłady i dyskusje organizowane przez Centrum we współpracy z uczelniami, czy to regularny udział ekspertów Centrum w przedsięwzięciach realizowanych przez inne instytucje.

Zadanie 7: „dofinansowywanie przedsięwzięć podejmowanych na rzecz dialogu i porozumienia w stosunkach polsko-rosyjskich”

W 2018 r. Centrum już po raz siódmy zorganizowało Otwarty Konkurs na Dofinansowanie Przedsięwzięć Podejmowanych na rzecz Dialogu i Porozumienia w Stosunkach Polsko-Rosyjskich. Na konkurs wpłynęło łącznie 78 wniosków, z czego 14 pozostawiono bez rozpatrzenia z przyczyn formalnych. Spośród 64 wniosków skierowanych do rozpatrzenia Komisja Konkursowa na posiedzeniu w dniu 13 kwietnia 2018 r. zdecydowała o dofinansowaniu 25 projektów na łączną kwotę 342 770,00 PLN. Wszystkie rekomendowane projekty uzyskały akceptację dyrektora CPRDiP.

W wyniku postępowania konkursowego dofinansowanie uzyskały następujące podmioty:

1. Stowarzyszenie na Rzecz Ekologii Edukacji i Turystyki PROLANDER – Restytucja kultury bartnictwa w Puszczy Sandomierskiej na podstawie doświadczeń bartników rosyjskich – 8 000,00 PLN
2. Miasto Łódź – XV LO – VII Ogólnopolski Festiwal Piosenki Rosyjskiej dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych - 7 000,00 PLN
3. Stowarzyszenie „Babska Rzeczpospolita Klwów” – Jedzie pociąg z daleka, czyli podróże z muzyką i kulinariami po Polsce i Rosji – 6 000,00 PLN
4. Instytut Badań Literackich PAN – Międzynarodowa konferencja naukowa „Literatura i kultura rosyjska w Polsce międzywojennej” – 13 000,00 PLN
5. Fundacja Edukacyjna SIŁACZKA – Historia jest kobietą. Cykl interaktywnych warsztatów historyczno-społecznych oraz gier miejskich poruszających tematykę praw kobiet w historii Polski i Rosji oraz stereotypów dotyczących Polek i Rosjanek – 15 000,00 PLN
6. Stowarzyszenie Mosty Europy – Reżim totalitarny w Polsce i w Rosji – publikacja materiałów pokonferencyjnych – 6 270,00 PLN
7. Fundacja Wspieram – Festiwal Polskich Filmów w Rosji „Wisła” – repliki - 25 000,00 PLN
8. Stowarzyszenie Twórców „Cztery wymiary to dla nas za mało” – Kontakt – Lubimovka. Prezentacja najnowszej dramaturgii rosyjskiej na Międzynarodowym Festiwalu Teatralnym Kontakt 2018 – 18 000,00 PLN
9. Fundacja Rozwoju Regionalnego BIELIK – Upamiętnienie żołnierzy radzieckich poległych na terenie Polski – rozszerzenie informacji o cmentarzach radzieckich na stronie pamiec1945.pl – 14 000,00 PLN

10. Kasa im. Mianowskiego – Fundacja Popierania Nauki - Rok 1918 – koniec starej i narodziny nowej Europy. Konferencja Komisji Historyków Polski i Rosji – 7 500,00 PLN
11. Centrum Wspierania Inicjatyw Międzynarodowych Poznań – „Nowa Narracja” – dezinformacja a dialog i współpraca w sferze NGO – 22 000,00 PLN
12. Spółdzielnia Socjalna Odblask – Opowiedz mi o sobie. Przegląd kina międzykulturowego – edycja II ROSJA – 11 000,00 PLN
13. Polska Fundacja Artystów Sceniczných Plac Teatralny – Grotowski – od szamanizmu do teatru – 20 000,00 PLN
14. Fundacja Wspólna Europa – Rosyjskie społeczeństwo obywatelskie piórem dziennikarzy – 9 000,00 PLN
15. Europejskie Centrum Solidarności – Festiwal Filmowy „All About Freedom” w Obwodzie Kaliningradzkim – 10 000,00 PLN
16. Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu (Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM) – Polsko-rosyjskie sympozjum doktoranckie oraz wykłady otwarte „New Challenges in Studies on Politics” – 7 000,00 PLN
17. Joanna Kwiatkowska – Development filmu dokumentalnego „Polacy w Rosji” – 30 000,00 PLN
18. Fundacja Nośna – New Urban Reality 2.0 – grupowa wystawa rosyjskiego street artu – 15 000,00 PLN
19. Fundacja Partnerstwa dla Europy Środkowo-Wschodniej – cykl konferencji i debat polsko-rosyjsko-litewskich – 27 000,00 PLN
20. Stowarzyszenie „Pracownia Etnograficzna” im. Witolda Dynowskiego – Podróże z antropologią: Rosja – 12 000,00 PLN
21. Aleksandra Daniluk – Projekt naukowy „Polska i Rosja oczami młodego pokolenia” – 10 000,00 PLN
22. Svetlana Agoshkova-Grala – 200-lecia urodzin Iwana Turgieniewa – ukazanie związków pisarza z polską kulturą i jej przedstawicielami poprzez rekonstrukcję i analizę kontekstu „Turgieniew i Polska” – 13 000,00 PLN
23. Fundacja WOT – Rozliczenia z przeszłością komunistyczną we współczesnej Rosji – wystawa plenerowa i wydarzenia towarzyszące – 25 000,00 PLN
24. Fundacja Pogodna Szkoła – Wieczór z podróżnikiem i bardem – 6 000,00 PLN
25. Klub „Tygodnika Powszechnego” w Chojnicach – Geocaching historyczny wokół obozu jenieckiego żołnierzy rosyjskich z czasów I wojny światowej w Łukowie k/Czerska – 6 000,00 PLN

Ponieważ dwa podmioty rekomendowane do dofinansowania: Stowarzyszenie na Rzecz Ekologii Edukacji i Turystyki PROLANDER oraz Kasa im. Mianowskiego – Fundacja Popierania Nauki – nie podjęły współpracy i nie otrzymały dofinansowania, rzeczywista kwota dofinansowania projektów na rok 2018 wyniosła 327 270,00 PLN.

Zadanie 8: „inicjowanie i wspieranie polsko-rosyjskiej wymiany młodzieży i studentów”

Na konkurs Polsko-Rosyjska Wymiana Młodzieży 2018 r. wpłynęło 56 wniosków, w których wnioskodawcy występowali o dofinansowanie swych projektów na łączną sumę 3 965 260,68 PLN, co daje średnią kwotę 70 808 PLN. Najwyższą wnioskowaną kwotą było 212 734 PLN, a najniższą 22 177,20 PLN. Przewidywały one wymianę 1733 młodych Polaków i Rosjan wraz z opiekunami.

Spośród zaproponowanych przez Centrum tematów największą popularnością cieszył się temat „Unikalności małych ojczyzn bogactwem Polski i Rosji” – wybrało go aż 30 wnioskodawców. W dalszej kolejności wnioskodawcy wybierali tematy: „Patriotyzm 100 lat po odzyskaniu niepodległości – w czym wyraża się miłość ojczyzny” – 8 wniosków; „Ze wszystkich nieważnych rzeczy futbol jest zdecydowanie najważniejszą. Na ile sport stał się dla współczesnego człowieka ostatnim świętym rytuałem” – 7 wniosków; „Jestem tym co jem? Bio, eko i organic. Żywność, żywienie a zdrowie” – 6 wniosków; „Zawody przyszłości – człowiek vs. robot?” – 3 wnioski i „Bohaterowie popkultury w Polsce i Rosji – co mówią o naszych społeczeństwach” – 1 wniosek.

Najwięcej wniosków napłynęło tradycyjnie z województwa warmińsko-mazurskiego – 9, tuż za nim było mazowieckie z 7 wnioskami i wielkopolskie z 6, po 5 wniosków otrzymano z województw śląskiego i dolnośląskiego, po 4 z kujawsko-pomorskiego i pomorskiego, po 3 z małopolskiego i podlaskiego, po 2 z lubuskiego i opolskiego, a po 1 wniosku z województw: łódzkiego, lubelskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i zachodniopomorskiego. Z kolei jeżeli chodzi o rosyjskich partnerów wnioskodawców, to również tradycyjnie najwięcej, bo 16 pochodzi z obwodu kaliningradzkiego, na drugim miejscu również sytuuje się Petersburg i obwód leningradzki – 15 podmiotów, na trzecim miejscu znajduje się Moskwa i obwód moskiewski – 8 podmiotów. Po 2 partnerów pochodzi z Irkucka i Jarosławia, a po jednym podmiocie z takich miast jak: Krasnodar, Jekaterinburg, Biełgorod, Niżny Nowgorod, Wielikij Nowgorod, Ufa, Tiumeń, Tomsk, Omsk, Samara i Rostów nad Donem.

Siedem wniosków nie przeszło oceny formalnej, a z 49 skierowanych do rozpatrzenia przez Komisję Konkursową, na jej posiedzeniu w dniu 12 kwietnia zarekomendowano do dofinansowania 25 projektów. Ostatecznie, na mocy rozstrzygnięć Dyrektora CPRDiP postanowiono dofinansować 18 przedsięwzięć na łączną kwotę: 993 642,28 zł.

Lista podmiotów, którym przyznano dofinansowanie:

1. Stowarzyszenie IKE – 50 000 PLN
2. Gmina Strzelno – Szkoła Podstawowa z Oddziałami Dwujęzycznymi w Strzelnie – 34 350 PLN
3. Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu Beskidy – 70 000 PLN
4. Stowarzyszenie Rodziców i Nauczycieli na Rzecz Pomocy Dzieciom z Miejskiego Zespołu Szkół nr 5 w Gorlicach „Bliżej Dziecka” – 70 000 PLN
5. UKS „Okej” w Lublinie – 53 895,38 PLN
6. Powiat Grodziski - Zespół Szkół Technicznych im. Eugeniusza Kwiatkowskiego – 57 000 PLN
7. Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy – 80 000 PLN

8. Miasto Wejherowo – Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2 – 40 000 PLN
9. Miasto Warszawa – Szkoła Podstawowa nr 374 im. gen. P. Szembeka – 22 177,20 PLN
10. UKS „Talent” Olsztyn – Miasto Olsztyn – Szkoła Podstawowa nr 5 im. Sybiraków – 54 000 PLN
11. Gmina Rozdrażew – Szkoła Podstawowa w Rozdrażewie – 67 700 PLN
12. Miasto Poznań – Szkoła Podstawowa nr 10 im. A. Fiedlera w Poznaniu – 60 000 PLN
13. Gmina Młynary – Szkoła Podstawowa im. S. Żeromskiego w Młynarach – 28 958 PLN
14. Miasto Poznań – Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Poznaniu – 60 000 PLN
15. Piastun – Fundacja na Rzecz Dzieci i Młodzieży – 64 000 PLN
16. Stowarzyszenie dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej „Razem do Celu” – 71 000 PLN
17. Gmina Psary – Szkoła Podstawowa im. marszałka J. Piłsudskiego w Psarach – 54 561,70 PLN
18. Stowarzyszenie Youth Human Impact – 56 000 PLN

Wszystkie 18 projektów zostało zrealizowanych, zarówno na etapie polskim, jak i rosyjskim. Na dzień 30 listopada trwa procedura sprawdzania napływających z ich wykonania sprawozdań.

VII Mistrzostwa Strefy Przygranicznej w Piłce Nożnej Chłopców i Dziewcząt, I etap 11–13 maja 2018, Malbork

W dniach 11–13 maja 2018 w Malborku, na stadionie miejscowej Pomezanii, odbyły się organizowane po raz siódmy zawody piłkarskie dla chłopców i dziewcząt z województw pomorskiego, warmińsko-mazurskiego oraz z obwodu kaliningradzkiego w dwóch kategoriach wiekowych: U-10 i U-12. Po raz pierwszy turniej odbył się w rozszerzonym formacie 24 drużyn: 16 chłopięcych i osiem dziewczęcych. W zawodach wzięło udział 240 dzieci z 24 zespołów: 13 zespołów z Polski i 11 z Rosji. Młodzież rozegrała ogółem 76 meczów, w tym sześć meczów przyjaźni mieszanych zespołów polsko-rosyjskich. Wszyscy uczestnicy otrzymali pamiątkowe medale, okolicznościowe komplety strojów piłkarskich, drużyny – puchary oraz piłki. Uhonorowano także najlepsze zawodniczki i zawodników w poszczególnych grupach. Turniej w Malborku był pierwszym etapem piłkarskich zawodów, ponieważ również po raz pierwszy w historii Mistrzostw, we wrześniu wszystkie drużyny, które brały w nich udział, spotkały się na Turnieju o Puchar Pogranicza w Swietłogorsku w obwodzie kaliningradzkim.

VII Mistrzostwa Strefy Przygranicznej w Piłce Nożnej Chłopców i Dziewcząt, II etap 7–9 września 2018, Swietłogorsk

W trzy miesiące po turnieju w Malborku dzieci z Polski i Rosji spotkały się na Polsko-Rosyjskich Mistrzostwach Dzieci w Piłce Nożnej „Puchar Pogranicza” w Swietłogorsku nad Bałtykiem. Była to okazja nie tylko do sportowego rewanżu, ale i do wzmocnienia kontaktów i przyjaźni między młodymi piłkarkami i piłkarzami oraz biorącymi udział w zawodach klubami. Rozgrywki toczyły się na stadionie klubu Bałtija Swietłogorsk, który podczas Mistrzostw Świata w Rosji był bazą reprezentacji Serbii. Dodatkowo uczestnicy turnieju zwiedzili jedno z miejsc, gdzie przeprowadzano rozgrywki podczas mistrzostw świata w piłce nożnej – stadion w

Kaliningradzie, na którym odbyły się cztery mecze fazy grupowej. W turnieju wzięły udział 24 drużyny: 10 polskich (województwa warmińsko-mazurskie i pomorskie) i 14 rosyjskich (obwód kaliningradzki), łącznie 240 dzieci w wieku 9–12 lat z Polski i Rosji, które przez 3 dni walczyły o zwycięstwo. Na boiskach Bałtiji Swietłogorsk odbywały się mecze w systemie „każdy z każdym” oraz o zwycięstwo w systemie play-off. Ogółem odbyło się 56 meczów, a dodatkowo przed inauguracją Mistrzostw rozegrano także mecze przyjaźni mieszanych zespołów polsko-rosyjskich.

Zadanie 9: „organizowanie i wspieranie polsko-rosyjskiej współpracy między środowiskami naukowo-eksperckimi, ośrodkami akademickimi, organizacjami pozarządowymi, jednostkami samorządu terytorialnego oraz organizacjami samorządu zawodowego i gospodarczego z Rzeczypospolitej Polskiej i Federacji Rosyjskiej”

Centrum utrzymywało i rozwijało sieci współpracy i kontaktów między polskimi i rosyjskimi instytucjami badawczymi, ośrodkami akademickimi i innymi organizacjami poprzez realizację konferencji, cykli seminariów tematycznych, oraz stale rozbudowywaną stronę internetową i serwisy społecznościowe. Istotą tych działań było wspieranie przedsięwzięć na rzecz intensyfikacji komunikacji różnych środowisk zainteresowanych udziałem w dialogu polsko-rosyjskim, zbliżaniem obu społeczeństw oraz ich praktycznym wykorzystywaniem dla kształtowania współpracy organizacji pozarządowych, samorządowych i gospodarczych.

Zadanie to realizowane jest też za pośrednictwem dofinansowywania projektów na rzecz polsko-rosyjskiego dialogu i porozumienia, których beneficjentami stawały się różnego rodzaju instytucje zobowiązane przez zasady udziału w konkursie do znalezienia i nakłonienia do wspólnych projektów rosyjskich partnerów. W ten sposób dzięki programom Centrum utworzono nowe powiązania między szkołami, uczelniami, samorządami.

Zadanie 10: „Współpraca z instytucją utworzoną przez władze Federacji Rosyjskiej, której celem jest podejmowanie działań na rzecz dialogu i porozumienia w stosunkach polsko-rosyjskich”

Po kilku latach ograniczenia do *minimum minimorum* współpracy z rosyjską Fundacją „Rosyjsko-Polskie Centrum Dialogu i Porozumienia” – z uwagi na nawoływanie do łamania prawa międzynarodowego przez Jurija Bondarenkę, dyrektora tej instytucji (w latach 2013–2018), tudzież jej współpracę ze środowiskami w Polsce kwestionującymi zasadność polskiej polityki zagranicznej – w 2018 r. sytuacja się zmieniła. W marcu 2018 r. skończyła się kadencja dyrektora Bondarenki, a nowy dyrektor, Aleksandra Gołubowa, wraz z nowym przewodniczącym Rady rosyjskiego Centrum, Władimirem Grigoriewem, postanowili zdynamizować działalność fundacji, skupiając się przede wszystkim na kwestiach politycznie niekontrowersyjnych. W maju br. doszło do dłuższego roboczego spotkania między dyrekcją CPRDiP a Władimirem Grigoriewem i Aleksandrą Gołubową w Warszawie, na którym omówiono kierunki możliwej współpracy, w szczególności w sprawach wydawniczych.

Przejawem lepszej atmosfery we wzajemnych stosunkach było też zorganizowanie przez obie instytucje mistrzostw w piłce nożnej dla dzieci ze strefy przygranicznej – w Malborku i Kaliningradzie. Zastępca dyrektora został zaproszony na Paris Peace Forum by wziąć udział w debacie o wyzwaniach dla dialogu polsko-rosyjskiego. Zaproszenie zostało wystosowane przez Anatolija Torkunowa, przewodniczącego Rady Naukowej rosyjskiego Centrum, a zarazem rektora Moskiewskiego Państwowego Instytutu Stosunków Międzynarodowych.